

10. Kyian, O.V. (2014), "Borders of administrative and legal regulation of foreign economic activity", *Mytna sprava*, no. 4 (94), pp. 21-26.
11. Scriabina, D.S. (2015), "The mechanism of state regulation of innovative technologies in the field of foreign economic activity", *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, no. 3 (20), pp. 145-150.
12. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part on June 27, 2014, available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
13. "On the Principles of Regulatory Policy in Economic Activity": Law of Ukraine on September 11, 2003, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2004, no. 9, art. 79.
14. "On Application of Special Measures to Ukrainian Imports": Law of Ukraine on December 22, 1998, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1999, no. 11, art. 78.
15. "On Protection of the National Producer against Dumped Imports": Law of Ukraine on December 22, 1998, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1999, no. 9, art. 65.
16. "On Protection of the National Producer against Subsidized Imports": Law of Ukraine on December 22, 1998, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1999, no. 12, art. 80.
17. "On Technical regulations and conformity assessment": Law of Ukraine on January 15, 2015, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2015, no. 14, art. 96.
18. "On approval of the list of goods, the export and import of which is subject to licensing, and quotas for 2019": Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on December 27, 2018, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1136-2018-п>.

УДК 342:005.25:331.101.3:005.83

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-4-10>

Стимулювання у службовому праві як різновид адміністративної процедури

Титаренко М.В.

Запорізький національний університет

Ключові

стимулювання, право, процедура, різновид, співвідношення, службове, адміністративна ознаки, стимул, співвідношення.

Надійшло до редколегії:

17.12.2018

Прийнято до друку: 22.02.2019

слова: У статті обґрунтовується доцільність розгляду стимулювання у службовому праві як різновид адміністративної процедури. На підставі аналізу різноманітних джерел відзначається різноваріативність підходів вчених-юристів до співвідношення стимулів та стимулювання (від помилкового ототожнення й до розгляду як засобу спонукання та послідовності дій щодо застосування відповідного засобу), обґрунтовується їх нерозривний зв'язок і співвідношення як засобу і процесу застосування відповідного засобу. Автор звертає увагу на наукову дискусію щодо галузевої належності стимулювання як виду правової процедури й стверджує, що йому притаманні ознаки адміністративної процедури. Аналіз наявних джерел дозволяє виокремити загально правовий підхід до виділення ознак стимулювання та вузькоспеціалізований підхід, який дозволяє виділити ознаки заохочуваного стимулювання й розгляду його в якості різновиду адміністративної процедури. У роботі аналізуються найпоширеніші підходи щодо доктринального виділення ознак адміністративної процедури,

доводиться їх притаманність стимулюванню, засади якого визначаються нормами службового права як підгалузі адміністративного права. Автором обґрунтовується унікальність стимулювання у службовому праві як виду адміністративної процедури, яка поєднує як загальні ознаки, характерні для будь-якої адміністративної процедури, так і специфічні ознаки (підстави, ступінь примусового гарантування, сфера об'єктивізації, ступінь регламентації дій суб'єктів стимулювання тощо). З'ясовується місце стимулювання у службовому праві у видовому розмаїтті адміністративних процедур, з акцентом на використання різних критеріїв такого поділу.

Stimulation in service law as a type of administrative procedure

Tytarenko M.V.

Zaporizhzhya national university

Key words:

stimulation, service law, administrative procedure, incentive, features, type, correlation.

The article substantiates the expediency to study stimulation in service law as a type of administrative procedure. Based on the analysis of different sources, the author marks the diversity of approaches of legal scholars to the correlation of incentives and stimulation (from improper identification to consideration as a means of encouragement and consistency of action regarding the use of the relevant means), justifies their inextricable connection and correlation as a means and process of application of the corresponding means. The paper focuses on a scholarly dispute on a branch affiliation of stimulation as a type of administrative procedure and argues that it is characterized by the features of administrative procedure. The analysis of available sources allows identifying a general legal approach to the determination of incentives features and a highly specialized approach which makes it possible to identify incentives features and consider it as a kind of administrative procedure. The article analyses the most widespread approaches to the doctrinal determination of the features of the administrative procedure, substantiates their peculiarity to stimulation the basis of which is determined by the norms of service law as a sub-branch of administrative law. The author justifies a unique character of stimulation in service law as a type of administrative procedure connecting both general features, which are peculiar for any administrative procedure, and specific features (grounds, a degree of compulsory guarantee, scope of objectification, degree of regulation of the actors of incentives, etc.). The position of stimulation in official law under the variety of administrative procedures is clarified with the emphasis on the use of different criteria for such a division.

Проблема стимулювання в цілому та у службовому праві зокрема привертає увагу вчених-юристів, щоправда, аналіз наявних джерел свідчить про те, що, на жаль, непоодинокими є випадки його ототожнення із стимулами, а інколи й із окремими їх різновидами, що, безперечно, визнати виправданим неможна у контексті визначення пріоритетів пошуку шляхів ефективного використання ресурсу стимулювання,

активізації спільних зусиль вчених-юристів, нормо творців, юристів-практиків по остаточному завершенню обговорення та прийняття єдиного нормативно-правового акту, який би закріпив базові положення стосовно всіх різновидів адміністративних процедур, в тому числі й стимулювання у службовому праві як одного із них. Незважаючи на наявність робіт, безпосередньо присвячених

проблематиці стимулювання в цілому (наприклад, роботи І. Луценка, В. Красовської, С. Чернецького, Д. Козачук, Р. Калюжного, О. Лапка, Т. Пікуля тощо), а також окремим аспектом стимулювання у службовому праві (наприклад, роботи Т. Коломоєць, В. Колпакова, С. Федчишина, Н. Матюхіної, Л. Біли-Тіунової тощо), в той же час аналіз стимулювання саме як виду адміністративної процедури немає. Що, безперечно, визнати виправданим визнати неможна і що певним чином «поглиблює» наукову дискусію щодо того, чи дійсно відповідна процедура є саме адміністративною, а отже й відповідні відносини – предметом регулювання адміністративного права, чи все ж таки це різновид іншої процедури, а отже і відносини є предметом регулювання іншої галузі, наприклад трудового права. До того ж не забуваємо ту наукову дискусію між вченими-адміністративістами та вченими-фахівцями у галузі трудового права, яка вже тривалий час точиться навколо службово-правових відносин, а отже й щодо стимулювання у межах останніх. Цілковитим доречним виглядає аналіз наявних джерел із акцентом на ресурс адміністративних процедур, їх ознак, для того щоб з'ясувати чи дійсно стимулювання у службовому праві є саме різновидом такої процедури, чи все ж таки, завдяки специфіці, іншим правовим феноменом (що і є метою цієї статті). Доречним є використання як загальнонаукових, так і спеціальних методів для того, щоб вирішити відповідне питання й сформулювати висновки, які можуть слугувати складовою сучасного наукового базису для нормотворчої діяльності, зорієнтованої на ефективне використання ресурсу стимулювання у службовому праві.

Почати слід з того, що аналіз наявних джерел свідчить про непоодинокі випадки ототожнення стимулювання й стимулу. На це звертає увагу в своїх роботах І. Луценко, зазначаючи, що деякі вчені «спів-

ставляють стимулювання із стимулом загалом або певними його видами» [1, с. 98], й посилається на роботи С. Венедіктова, М. Гудимова, Є. Охотського, Я. Якушина та ін. Дійсно, Я. Якушин ототожнює стимулювання (саме такий перелік він використовує) із «винагородою працівників залежно від затраченої праці та її результатів» [2, с. 8], С. Венедіктов стимулювання розглядає як «систему заходів морального і матеріального характеру, які застосовуються спеціально уповноваженими суб'єктами, й мають безпосередній зв'язок із публічним проявом пошани до особи ... за успішне і сумлінне виконання своїх посадових обов'язків та досягнуті результати у службово-трудої діяльності [3, с. 31]. Отже, стимулювання асоціюється із системою певних заходів. Щоправда, вчений уточнює свою позицію і зазначає, що «стимулювання співвідноситься із стимулом (зокрема, він виділяє один із їх видів – заохочення) як ціле і частина» [3, с. 31; 1, с. 99]. З одного боку, це виглядає цілком логічним у розумінні автора стимулювання як система стимулів, ознак, з іншого боку, незрозумілим є використання терміну «стимулювання» саме для позначення системи стимулів. Як синонім стимулювання використовує «стимулювання « у своїх роботах і М. Дей [4, с. 105]. М. Глухов асоціює стимулювання виключно із «усіма стимулами, які встановлюються у нормативному порядку» [5, с. 25]. На нормативне закріплення відповідних стимулів як «інструментів (до речі досить поширених у сучасній адміністративно-правовій науці термін) формулювання правоактивної поведінки працівників, шляхом встановлення для них додаткових позитивних наслідків» [4, с. 105] звертає увагу і М. Дей. На такий стан дослідження проблематики співвідношення стимулювання і стимулів звертають увагу, посилаючись на ті ж роботи вищезазначених вчених-юристів, й Р. Калюжний, О. Лапка, Т. Пікуля [6, с. 76-78]. Можна вести мову і про дещо «розширене» розуміння стимулювання як

«прояву умов для певної діяльності, або є як надання певних благ у якості заохочення за досягнуті результати» [7, с. 6, 8; 8, с. 235-236], як «спонукаю чого фактору у діяльності державних службовців, який знаходить прояв у адекватній оцінці кінцевих результатів їх праці та визначенні відповідної винагороди за працю» [9, с. 181]. Щоправда, навіть незважаючи на певне виокремлення процедурного аспекту стимулювання («прояву умов», «надання...благ», «...оцінка результатів», «...визначення винагороди»), вести мову про прийнятність використання цих положень як формулювання визначення неможна. Дійсно, простежується зв'язок із стимулом і на це звертається увага вчених-юристів [6, с. 79; 1, с. 100], в той же час немає чіткого їх розмежування. Варто погодитися із І. Луценком у тому, що «зведення стимулювання то стимулу або одного й того видів нівелює саму можливість існування стимулювання як самостійного правового явища, яке має свій специфічний зміст та механізм впливу на суспільні процеси» [1, с. 99].

В наявності наукові роботи, у яких стимулювання визначається через вказівку на «механізм використання певних груп стимулів» [10, с. 12], «процес вибору та застосування стимулів, здатних сформувані у людини систему мотивів до «очікуваних дій» [11, с. 6], як «відбір якісно нових стимулів, шляхом вивчення мотивів – потреб працівників, їх ідеалів, цінностей, прагнень, які враховували б проблеми сьогодення і скеровували трудову активність працівника до ефективної праці» [12, с. 8]. Аналіз запропонованих положень дозволяє виділити певну «послідовність дій», яка може свідчити саме про процедурну природу стимулювання. Дійсно останнє пов'язане із стимулами і з цим згодні представники наукової фахової спільноти, щоправда – пропонуються різні «формати» їх співвідношення – «як ціле і частина» [1, с. 101], як «наслідок і причина» [6, с. 81] і, нарешті, як «явище і процес його дії» [13, с. 61], із чим і варто погодитися. Цілком

слухною виглядає позиція І. Луценка стосовно того, що стимулювання та стимул – це взаємопов'язані категорії. Другий ззовні впливає на свідомість та психіку особи і цим породжує мотивацію її поведінки. Наявність стимулу мотивує поведінку особи ... спонукає її до дії з метою задоволення як суспільних, так і власних потреб та інтересів. Стимулювання ж здійснюється із застосуванням стимулів. У свою чергу стимули виступають тими інструментами, за допомогою яких досягаються цілі стимулювання» [1, с. 101]. Цілком слухним є ствердження, що «у процесі стимулювання здійснюється застосування стимулів, які виступають інструментами (засобами), за допомогою яких досягаються цілі стимулювання» [1, с. 101]. Майже аналогічні положення сформульовані і у монографії Р. Калюжного, О. Лапка, Т. Пікуля «Правові стимули в механізмі правового стимулювання» (вже сама назва якої підтверджує позицію її авторів про розмежування цих понять), а саме: «... стимулювання – це тривалий, свідомо-організаційний вплив ... стимулів на свідомість особи, який має на меті надання їй певного блага» [6, с. 95]. До того ж автори уточнюють свою позицію, зазначаючи, що це «тривалий процес (вже не «вплив, а «процес») ...», який включає ряд взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих стадій (станів) [6, с. 94], що й дозволяє вести мову про певну послідовність нормативно регламентованих дій.

Варто зробити кілька уточнень, а саме: майже всі вищезазначені положення із посиланням на роботи вчених-юристів або ж зорієнтовані на трудові правовідносини, щоправда вони є цілком прийнятними і для публічно-службових відносин (відносин, врегульованих нормами службового права). Окрім того, вони мають відношення до стимулів у вузькому розумінні (лише як «позитивної» реакції держави на відповідні дії суб'єкта публічно-службових відносин), що узгоджується із домінуючим у

вітчизняній адміністративно-правовій галузі розумінням стимулів, безпосередньо пов'язаних із публічною службою (наприклад, роботи Т. Коломоєць [14]).

Отже, розглядаючи стимулювання у службовому праві як врегульовану нормами службового права послідовність дій спеціально уповноважених суб'єктів по застосуванню щодо публічних службовців заходів спонукального змісту для відзначення результатів їх ефективної, якісної, результативної службові діяльності та спрямування їх щодо аналогічної діяльності у майбутньому, варто стверджувати, що їй притаманні ознаки, характерні для такої послідовності унормованої діяльності спеціально-уповноважених суб'єктів, яка вважається адміністративною процедурою. Остання традиційно визначається вченими-адміністративістами як «закріплений нормами адміністративного права порядок вчинення дій органами публічної адміністрації» [15, с. 123], як «встановлений законодавством (офіційний) порядок діяльності уповноважених суб'єктів (адміністративних органів) щодо розгляду і вирішення індивідуально визначених справ» [16, с. 221], як «структурований, нормативно закріплений порядок прийняття адміністративних актів, укладання адміністративно-правових договорів, спрямований на вирішення конкретних справ у сфері публічного управління» [17, с. 7]. Варто підтримати авторів роботи «Адміністративна процедура» за загальною редакцією І. Бойко у тому, що «ключовою у визначенні є категорія «порядок», під яким розуміють сукупність послідовно вчинюваних дій та прийнятих рішень, логічно поєднаних і спрямованих на досягнення певного результату» [17, с. 5].

Така послідовність притаманна і стимулюванню у службовому праві. Більше того, як слушно зазначено у адміністративно-правовій науці про те, що «поняття «адміністративна

процедура» змістовно наповнене двома термінами – «процедура», яка визначає певний порядок вчинення дій... «адміністративна»... тлумачиться як той, що пов'язаний з управлінням, так і той, що покликаний служити» [17, с. 6]. Отже, не лише певна послідовність дій є притаманною стимулюванню у службовому праві, а й «служіння», відповідна змістовна спрямованість.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що стимулювання у службовому праві цілком узгоджується із загальним підходом галузевого доктринального розуміння адміністративної процедури, що дає підстави для формулювання положення про те, що воно і є різновидом такої процедури. Втім, для остаточного з'ясування цього питання варто з'ясувати, чи є характерним для нього всі ознаки адміністративної процедури, що у разі позитивної відповіді взагалі «зніме» будь-яку «напругу» у цьому питанні, а у разі негативної відповіді – зумовить появу підстав для поглибленого дослідження того феномену для з'ясування його місця у розмаїтті правових явищ.

Аналіз наявних галузевих доктринальних джерел свідчить про те, що в основному вчені-адміністративісти виділяють «традиційний» перелік ознак адміністративної процедури, який відрізняється лише ступенем деталізації таких ознак та послідовністю їх розміщення. Так, наприклад, Т. Коломоєць пропонує виокремлювати такі її ознаки: «регламентацію нормами адміністративного права, публічний (офіційний) характер, індивідуальний характер (спрямована діяльність на вирішення індивідуальних адміністративних справ стосовно фізичних та юридичних осіб)» [16, с. 221]. Авторський колектив роботи «Адміністративна процедура» за загальною редакцією І. Бойко, дещо розширює їх перелік й виокремлює: «правовий характер... оскільки їх засади містяться в приписах нормативно-правових актів; вміщує норми, що

регламентують як діяльність суб'єктів публічного адміністрування, так і поведінку приватних осіб, спрямована на прийняття адміністративного акта суб'єктом владних управлінських повноважень; застосовується для вирішення конкретної адміністративної справи; має основним призначенням забезпечення ефективної реалізації прав приватних осіб і унеможливлення їх порушення, тягне за собою настання зовнішніх наслідків, тобто застосування процедурних правил породжує права й обов'язки осіб, які знаходяться поза системою публічного адміністрування; має, як правило, безспірний характер, ...тобто вирішується позитивні управлінські справи» [17, с. 7]. Деталізований варіант можна знайти у словнику термінів адміністративного права, а саме: «є зовнішнім вираженням здійснення органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими й службовими особами своїх владних повноважень, надання ... для забезпечення...здійснення прав, свобод, інтересів фізичних осіб, виконання суб'єктивних обов'язків, завдань держави; прояв організаційно-розпорядчої та виконавчої діяльності зазначених суб'єктів; суб'єктами таких відносин є суб'єкти публічної адміністрації та приватні особи; є інститутом адміністративного права(щоправда, спірним є на сьогоднішній день структурне виокремлення норм адміністративно-процедурного права у системі адміністративного права саме як інституту, поширення набуває обґрунтування підгалузевого характеру їх сукупності [16, с. 18; 18, с. 71-72]; властива стадійність та наявність спеціальних проваджень; основною метою є: забезпечення здійснення приватними особами своїх прав, інтересів, виконання обов'язків, завдань держави; реалізація трьох форм правозастосування – використання, виконання, застосування; (щоправда, є певні сумніви стосовно залишення поза увагою дотримання); дотримання вимог

щодо оформлення підсумкових результатів процедури; розмаїття джерел фінансування норм, які регулюють адміністративно-процедурні відносини; переважно безконфліктний зміст(щоправда, і конфліктні процедури мають місце)» [19, с. 9-10]. Не зважаючи на різний ступінь деталізації ознак адміністративної процедури, все ж таки всі запропоновані варіанти містять «базові» ознаки, які й визначають ресурс адміністративної процедури. Хоча ознаки стимулювання у службовому праві в аспекті ознак адміністративної процедури і не виділялися у наукових джерелах, можна виділити загальнотеоретичний підхід до виокремлення таких ознак (ознак правового стимулювання) й ознак окремих різновидів стимулюючих процедур, які унормовані адміністративним, в тому числі й службовим як його підгалуззю, правом.

Щодо першого варто звернути увагу на монографію «Правові стимули в механізмі правового стимулювання», автори якої запропонували наступний перелік таких ознак: «представляє собою тривалий процес впливу на суб'єкта; має свідомо-організаційний характер; передбачає систему логічно-послідовних та взаємопов'язаних дій як з боку стимулюючого, так і з боку стимулюємого суб'єкта, виходить з потреб та інтересів стимулюючого суб'єкта; обов'язково враховує потреби, інтереси, здібності стимулюємого суб'єкта; забезпечує мотивацію правомірної поведінки; здійснюється із застосуванням стимулів» [6, с. 94]; «охоплює і об'єктивні і суб'єктивні фактори впливу на свідомість особи; базується на добровільному виборі варіанту поведінки стимулюючого суб'єкта; здійснюється у розмаїтті зовнішніх форм прояву; передбачає надання певного блага особі» [6, с. 95]. І. Луценко виокремлює ознаки стимулу, щоправда й зазначає, що вони знаходять прояв і у процесі «реалізації» стимулів(спрямованість, стадійність, унормованість, участь певних суб'єктів, результативність, розмаїття зовнішніх форм прояву,

диспозитивність засад дій уповноважених суб'єктів тощо) [20, с. 13]. Отже, ознаки адміністративної процедури в узагальненому теоретичному значенні запропоновані й стосовно стимулювання в цілому (щоправда, без вказівки на галузеву належність нормативного підґрунтя, сферу та суб'єкта застосування, що є цілком виправданим з огляду на загальноправовий характер). Стосовно ж окремих різновидів стимулюючих процедур варто зазначити, що питома увага вчених-адміністративістів концентрується навколо заохочувальних процедур і це також є цілком виправданим, враховуючи те, що саме заохочення є «центральною складовою» стимулів, в тому числі й у службовому праві [21, с. 35-38]. Серед ознак заохочувальних процедур традиційно виокремлюються: стадійність, регламентація нормами адміністративного права, спрямованість на забезпечення реалізації та захисту прав, свобод, інтересів приватних осіб, певна диспозитивність засад дій уповноважених осіб, індивідуальний (персональний) характер, позитивна спрямованість «на визнання та заохочення дій осіб..., пов'язаних із сумлінним виконанням посадових обов'язків» [22, с. 15], публічно-правова сфера реалізації. Д. Козачук детально досліджуючи феномен заохочувальних адміністративних процедур, серед їх ознак пропонує виокремлювати: «встановлення нормами адміністративного права; є формою реалізації методу заохочення; порушуються на підставі наявності заохочувального вчинку і клопотання щодо заохочення відповідної особи; здійснюється за обов'язкової участі органу публічної адміністрації; відбувається за обмеженої участі зацікавленої особи» [23, с. 10]. Враховуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що заохочувальні адміністративні процедури містять ознаки із «базового набору» таких ознак, а враховуючи те, що заохочення є

«центральною складовою» стимулів у службовому праві, цілком можна сформулювати висновок про те, що для стимулювання у службовому праві характерними є такі ознаки: а) регламентація нормами службового права, яке пропонується розглядати в якості підгалузі адміністративного права; б) розпорошеність зовнішніх форм існування відповідних норм, або ж різноджерельність нормативної бази, яка є характерна і для всіх різновидів адміністративних процедур (наприклад, Закони України «Про державну службу», «Про державні нагороди», численні підзаконні нормативно-правові акти); в) обов'язкова участь суб'єкта публічної адміністрації (як безпосереднього суб'єкта застосування стимулу у публічно-службових відносинах, так і суб'єкта, який «ініціює» процедуру, суб'єкта, який «сприяє» процедурі (наприклад, шляхом погодження матеріалів «стимулюючої справи»); г) публічно-службові відносини, як сфера об'єктивізації реалізації ресурсу стимулів у службовому праві (безпосередній зв'язок із результатами та бажаними перспективами публічно-службової діяльності особи); д) персоніфікований характер процедури (щодо вирішення конкретного питання використання ресурсу конкретного виду стимулу щодо суб'єкта публічно-службових відносин); е) спрямованість на забезпечення реалізації права публічного службовця бути відзначеним за певні результати у публічно-службовій діяльності або ж отримати певні блага, безпосередньо пов'язані із специфікою проходження певного виду публічної служби); є) стадійність, яка передбачає певну послідовність дій суб'єктів публічно-службових відносин; ж) результативність, яка передбачає вирішення певної індивідуальної справи та дотримання вимог щодо оформлення підсумкового акту; з) безспірний характер (не передбачає змагальності суб'єктів й наявності певного конфлікту між ними, а отже має «позитивний» зміст).

Наявність запропонованих ознак дозволяє запропонувати положення про визнання стимулювання у службовому праві в якості адміністративної процедури. Щоправда, для нього характерними є й особливі ознаки, які відрізняють його серед всього розмаїття адміністративних процедур, а саме: а) специфічна підстава – дії, результати дій публічного службовця, набуття ним статусу, для реалізації якого важливим є надання певних благ, переваг, унікальності; б) цільова спрямованість – ретроперспективна, яка передбачає певну оцінку вже наявного результату (здобутки, внесок, результати, отримання певного статусу) й спонукання до позитивної службової діяльності у майбутньому; в) переважно диспозитивний спосіб врегулювання дій уповноважених суб'єктів публічної адміністрації (наприклад, з можливістю вибору моделі поведінки, без «жорсткої» регламентації строків, проявом суб'єктивного розсуду під час процедури тощо); г) широкими можливостями різних суб'єктів (в тому числі й «зовнішніх») щодо ініціювання відповідної процедури; д) відсутністю «жорсткої» регламентації засад примусової гарантованості здійснення відповідної процедури; е) різноваріативність нормативних джерел, в тому числі й за рахунок «статутних» для різних видів публічної служби, тощо. Ці унікальні ознаки стимулювання у службовому праві й зумовлюють особливість місця його серед всього розмаїття видів адміністративних процедур.

Окрім того, цілком можливим є й визначення його місця серед останніх, з урахуванням тих критеріїв, які запропоновані в науці адміністративного права для розподілу адміністративних процедур на видові групи. Так, зокрема, серед найпоширеніших критеріїв розподілу виділяють: а) залежно від наявності спору – спірні та безспірні. Беззаперечно, стимулювання у службовому праві як вид адміністративної процедури належить

саме до безспірних; б) за суб'єктом ініціювання – «ті, що ініціює приватна особа, та ті, що ініціює суб'єкт публічної адміністрації» [17, с. 8]. Стимулювання у службовому праві є специфічним другим різновидом, тобто процедурою безпосередньо пов'язаною із проявом ініціативи з боку суб'єкта публічної адміністрації, враховуючи безпосередньо прив'язку до сфери об'єктивізації такого стимулу. Інша справа, що цей вид адміністративної процедури не є втручальним у класичному розумінні його. За ступенем втручання у діяльність особи, щодо якої стимули застосовуються (мова йде про «позитивне» стимулювання), цей вид адміністративної процедури є «м'яким» різновидом, який, хоча і ініціюється суб'єктом публічної адміністрації, однак в основі такої ініціативи прояв її з боку безпосередньо, вищого керівництва особи, й «втручання» у службову діяльність, пов'язаною із дотриманням «втручальних» приписів не передбачається. Особливість цього виду полягає у тому, що сам публічний службовець майже (за певними винятками) не ініціює таку процедуру, а отже ініціативною у традиційному для адміністративно-правової доктрини розумінні вона не є; в) за «складністю приписів, якими охоплюється процедура, – прості й складні» [17, с. 9]. В цілому це достатньо проста у порівнянні із тими, які передбачають залучення значної кількості суб'єктів, процедура. Хоча, в той же час спрощеною її вважати також неможна, оскільки можуть, залежно від виду стимулу, залучатися, окрім «обов'язкових суб'єктів», й додаткові – «ті, що сприяють» [23, с. 11], «ті, що безпосередньо зацікавлені у процедурі» [23, с. 11]. Саме тому її варто вважати «переважно простою» адміністративною процедурою; г) за своїми наслідками вона може належати до «правонадавальної» (надання пільг, застосування заохочення, виплата премій тощо); д) за спрямованістю вона може бути як внутрішньою (наприклад, застосування заохочення безпосередньо керівником публічного службовця), так і зовнішньою

(наприклад, відзначення публічного службовця державною премією) тощо.

Отже, стимулювання у службовому праві варто розглядати в якості різновиду адміністративної процедури (відмежовувати від «стимулів», практичну реалізацію яких фактично й здійснює стимулювання). Поряд із загальними ознаками адміністративної процедури (врегулювання нормами службового права як підгалузі адміністративного права; різноваріативність та багаточисельність джерел фіксації нормативних засад; обов'язкова участь суб'єкта публічної адміністрації; публічно-службові відносини як сфера об'єктивізації; персоніфікований характер; спрямованість на забезпечення реалізації права публічного службовця бути відзначеним за певні результати своєї службової діяльності задля публічних інтересів або ж отримати певні блага, безпосередньо пов'язані із специфікою проходження окремих видів публічної служби; стадійність; безспірний характер), в наявності й специфічні, які й обумовлюють

унікальність стимулювання як виду адміністративної процедури (специфіка підстави виникнення – дії, результати службової діяльності особи, набуття особливого статусу тощо) цільова ретроперспективна спрямованість (оцінка результату й спонукання до правомірної «особливої» діяльності на майбутнє; переважно диспозитивний спосіб врегулювання дій уповноваженого суб'єкта – суб'єкта стимулювання; широкі можливості різних суб'єктів ініціювання процедури; відсутність «жорсткої» примусової гарантованості здійснення процедури). Саме завдяки унікальному поєднанню загальних та особливих ознак, стимулювання у службовому праві є безспірною, такою, що ініціюється переважно суб'єктом публічної адміністрації, однак позбавленої ознак «втручальності» переважно простою, хоча й із можливим залученням «суб'єктів, що сприяють», правонадавальною із можливою внутрішньою або зовнішньою спрямованістю (залежні від виду стимулу) адміністративною процедурою.

Література

1. Луценко І. Правове стимулювання та правовий стимул як взаємопов'язані категорії. *Право України*. 2008. № 11. С. 97–102.
2. Якушин Я. С. Матеріальное стимулирование труда и его особенности на предприятиях исправительно-трудовых учреждений: учебное пособие. Л. ЛГУ, 1975. 38 с.
3. Венедіктов С. В. Матеріальне та моральне стимулювання ефективної професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ України: теоретичний аспект: автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.05. К., 2005. 19 с.
4. Дей М. Основні питання стимулювання трудової діяльності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 105–108.
5. Гудимов Н. В. Матеріальное стимулирование социалистической дисциплины труда: учебное пособие. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 1981. 88 с.
6. Калюжний Р. А., Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Правові стимули в механізмі правового стимулювання : монографія. К.: «МП Леся», 2013. 204 с.
7. Торган К. Э. Правовые стимулы научно-технического прогресса в производственном объединении. М.: Юридическая литература, 1983. 88 с.
8. Служебная карьера : учебно-методическое пособие / под общ. ред. Е. В. Охотинского. М.: Экономика, 1998. 302 с.

9. Державна служба в Україні : організаційно-правові основи і шляхи її розвитку /за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 1999. 272 с.
10. Карлін М. І. Формування механізму стимулювання праці в перехідній економіці : проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... д.е.н.: 08.06.01. К., 1999. 36 с.
11. Мазур Н. О. Формування системи мотивації продуктивності персоналу підприємства: автореф. дис. ... к.е.н. : 08.06.01. Львів, 2004. 21 с.
12. Лико І. Я. Соціально-економічне стимулювання працівників на промислових підприємствах: автореф. дис. ... к.е.н. : 08.06.01. Львів, 2006. 21 с.
13. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве: теоретико-информационный аспект. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2004. 250 с.
14. Коломоєць Т. О. Стимули для державних службовців :чи задовільною є модель їх закріплення. *Право України*. 2018. № 11. С. 85–104.
15. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право : навчальний посібник. Львів : ЗІКЦ, 2007. 308 с.
16. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
17. Бойко І. В., Зима О. Т., Соловійова О. М. Адміністративна процедура: конспект лекцій. Харків: Право, 2017. 132 с.
18. Загальне адміністративне право : підручник / Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін.; за заг. ред. І. С. Гриценка. К.: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
19. Адміністративне право України: словник термінів /за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова; Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет». К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
20. Луценко І. Поняття та ознаки правового стимулу. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 5. С. 11–13.
21. Заохочення у службовому праві: навчальний посібник / Н. О. Армаш, Ю. А. Берлач, І. В. Болокан [та ін.]; за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. К.: Ін Юре, 2017. 360 с.
22. Чернецький Є. Є. Публічне адміністрування заохочень: автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.07. К., 2011. 21 с.
23. Козачук Д. А. Заохочувальні адміністративні процедури: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.07. Одеса, 2010. 18 с.

References

1. Lutsenko, I. (2008), “Legal stimulating and legal incentive as interrelated categories”, *Pravo Ukrainy*, no. 11, pp. 97–102.
2. Yakushin, Ya. S. (1975), *Materialnoe stimulirovanie truda i ego osobennosti na predpriyatiyakh ispravitelno-trudovykh ucherizhdeniy: uchebnoe posobie* [Monetary incentives of labour and its peculiarities at enterprises of correctional labour institutions : study guide], LHU, Leningrad, Russia.
3. Venediktov, S. V. (2005), “Monetary and moral stimulation of effective professional performance of workers of bodies of internal affairs of Ukraine : theoretical aspect”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.05, Kyiv, Ukraine.
4. Dei, M. (2004), “The main issues of stimulation of labour activities in Ukraine”, *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 6, pp. 105–108.

5. Hudimov, N. V. (1981), *Materialnoe stimulirovanie sotsialisticheskoy distsipliny truda: uchebnoe posobie* [Remunerative stimulation of socialistic labour discipline : a study guide], Kuban state universitett, Krasnodar, Russia.
6. Kaliuzhnyi, R. A, Lapka, O. Ya. and Pikulia, T. O. (2013), *Pravovi stymuly v mekhanizmi pravovoho stymuliuvannia : monohrafiia* [Legal incentives in the mechanism of legal stimulation : a monograph], «MP Lesia», Kyiv, Ukraine.
7. Torhan, K. E. (1983), *Pravovye stymuly nauchno-tekhnicheskoho prohressa v proizvodstvennom obedinenii* [Legal incentives of scientific and technical progress at industrial group], Yuridicheskaya literatura, Moscow, Russia.
8. Okhotinskiy, E. V. (editor) (1998), *Sluzhebnyaya karera : uchebno-metodicheskoe posobie* [Service career : a study guide], Ekonomika, Moscow, Russia.
9. Averianov, V. B. (editor) (1999), *Derzhavna sluzhba v Ukraini : orhanizatsiino-pravovi osnovy i shliakhy yii rozvytku* [Civil service in Ukraine : organizational and legal bases and ways of its development], Vydavnychi Dim «In-Yure», Kyiv, Ukraine.
10. Karlin, M. I. (1999), “Development of the mechanism of labour stimulation in emerging economy : problems of theory and practice”, Thesis abstract for Doct. Sc. (Economy), 08.06.01, Kyiv, Ukraine.
11. Mazur, N. O. (2004), “Development of the system for motivation of enterprise’s personnel efficiency”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Economy), 08.06.01, Lviv, Ukraine.
12. Lyko, I. Ya. (2006), “Social and economic incentive of workers at industrial enterprises”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Economy), 08.06.01, Lviv, Ukraine.
13. Malko, A. V. (2004), *Stymuly i ohranicheniya v prave: teoretiko-informatsionnyi aspekt. 2-e izd., pererab. i dop.* [Incentives and restrictions in law : theoretical and information aspect 2-d revised and enlarged ed., Стимулы и ограничения в праве: теоретико-информационный аспект. 2-е изд., перераб. и доп.], Yurist, Moscow, Russia.
14. Kolomoiets, T. O. (2018), “Incentives for public servants : whether their consolidation model is satisfactory”, *Pravo Ukrainy*, no. 11, pp. 85–104.
15. Shkolyk, A. M. (2007), *Porivnialne administratyvne pravo : navchalnyi posibnyk* [Comparative administrative law : a study guide], ZIKTs, Lviv, Ukraine.
16. Kolomoiets, T. O. (2011), *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruchnyk* [Administrative law of Ukraine. Academic course : a study guide], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
17. Boiko, I. V., Zyma, O. T. and Soloviova, O. M. (2017), *Administratyvna protsedura: konspekt lektsii* [Administrative procedure : a compendium of lectures], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
18. Hrytsenko, I. S., Melnyk, R. S., Pukhtetska, A. A. et al. (2015), *Zahalne administratyvne pravo : pidruchnyk* [General administrative law : a study guide], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
19. Kolomoiets, T. O. and Kolpakov, V. K. (editor) (2014), *Administratyvne pravo Ukrainy: slovnyk terminiv* [Administrative law of Ukraine : dictionary of terms], Vydavnychi Dim «In-Yure», Kyiv, Ukraine.
20. Lutsenko, I. (2008), “Concept and features of legal incentive”, *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, no. 5, pp. 11–13.

21. Armash, N. O., Berlach, Yu. A., Bolokan, I. V., Kolomoiets, T. O., Kolpakov, V. K. et al. (2017), *Zaokhochennia u sluzhbovomu pravi: navchalnyi posibnyk* [Incentives in service elaw : a study guide], Vydavnychy Dim «In-Yure», Kyiv, Ukraine.
22. Chernetskyi, Ye. Ye. (2011), “Public administration of incentives”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, Kyiv, Ukraine.
23. Kozachuk, D. A. (2010), “Incentive administrative procedures”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, Odesa, Ukraine.

УДК 346.6: 336.7

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-4-11>

Сутність відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та передумови запровадження заходів запобігання та протидії проявам цього явища

Шевченко М.В.

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
mykhailo.v.shevchenko@outlook.com*

Ключові слова:

відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом; доходи, одержані злочинним шляхом; мета відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом; наслідки відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом; способи відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Стаття розкриває основне призначення та способи відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, а також обґрунтовує деструктивний вплив проявів цього явища на сталий розвиток суспільства, що обумовлює необхідність запровадження заходів запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

Надійшло до редколегії:

17.12.2018

Прийнято до друку: 19.02.2019

The essence of money laundering and preconditions for anti-money laundering measures

Shevchenko M.V.

*Zaporizhzhia National University, 66 Zhukovskoho Street, Zaporizhzhia, Ukraine
mykhailo.v.shevchenko@outlook.com*

Key words:

consequences of money laundering; methods of laundering the proceeds of crime; money laundering; proceeds of crime; the purpose of money laundering.

The article reveals the purpose and methods of money laundering, as well as substantiates the destructive influence of this phenomenon on the sustainable development of society, which necessitates the introduction of measures directed towards preventing and counteracting the money laundering.

It is stated that the essence of money-laundering is the concealment of the links between assets acquired as a result of the commission of crimes and the corresponding crimes for expanding the possibilities for the most secure, open and productive use of such assets with the least possible risk of being subjected to criminal punitive retribution for committing the predicate crime and the fact of using the proceeds from it. Methods of money laundering which,